כיתות ג'-ד' | הלכה · חמ"ד | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | קיצור שולחן ערוך צו, ג

"בין קודש לחול": הבדלה במוצאי שבת

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את ההבדלה כ"קידוש" של יציאת השבת.
- התלמידים ימנו את ארבע הברכות של ההבדלה: יין, בשמים, נר והבדלה.
- התלמידים יסבירו את המילה "מבדיל".

❓ השאלה הגדולה של היחידה

איך הופכים יום רגיל ליום קדוש?

בכל שיעור מוסיפים "כלי" אחד שעוזר להפוך את השבת למיוחדת: נר, כוס קידוש, נר הבדלה ובשמים.

🧪 פתיחה

משחק "הבדלים": המורה מראה שתי תמונות דומות, והתלמידים מחפשים את ההבדלים. אחר כך שואלים: מה ההבדל בין שבת ליום ראשון? איך יודעים שהשבת נגמרה?

📖 הסבר למורה

לפי קיצור שולחן ערוך (צו, ג), כמו שמצווה לקדש את השבת בכניסתה על כוס יין, כך מצווה לקדש אותה ביציאתה על כוס יין, וזו ההבדלה. מברכים גם על הבשמים ועל הנר, ו"גַּם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַבְדָּלָה".

סדר הברכות שנוהגים בו: בורא פרי הגפן, בורא מיני בשמים, בורא מאורי האש, ו"המבדיל בין קודש לחול". את הסדר כדאי להראות מתוך הסידור. טעמים לבשמים ולנר (למשל, לנחם על יציאת השבת) הם פירושים מאוחרים יותר; אם מספרים אותם לתלמידים, אומרים שזה פירוש.

שאלות על מי שלא הבדיל, או על מנהגי ההבדלה בכל בית, מפנים לרב ולמנהג המשפחה.

זרמים: נכתב לחמ"ד, לפי תכנית ההלכה ליסודי (בכיתה ג' לפי משרד החינוך אפשר ללמד מתוך קיצור שולחן ערוך או מדפי עבודה). בממלכתי אפשר להשתמש בשיעורים כהיכרות עם מנהגי שבת.

⚖️ **שימו לב:** הדינים בשיעור מוצגים "לפי" המקור שצוין לידם (קיצור שולחן ערוך, שולחן ערוך, רמב"ם). כל קהילה נוהגת לפי פסיקת הרב שלה ולפי מנהג המשפחה, ובשאלה מעשית שואלים את הרב. כדאי לומר זאת לתלמידים במפורש.

📜 המקור (מתוך ספריא, נוסח תורת אמת / מכון ממרא)

קיצור שולחן ערוך, סימן צו, סעיף ג

> כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתָהּ עַל כּוֹס יַיִן, כָּךְ מִצְוָה לְקַדְּשָׁהּ בִּיצִיאָתָהּ עַל כּוֹס יַיִן, דְּהַיְנוּ בְּהַבְדָּלָה. וּמְבָרְכִים גַּם עַל הַבְּשָׂמִים וְעַל הַנֵּר. וְגַם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַבְדָּלָה, וְעַל כֵּן יִשְׁמְעוּ הֵיטֵב בִּרְכַּת הַבְדָּלָה.

⚖️ כתוב במקור / הסבר

בטור הימני מה שכתוב במקור עצמו. בטור השמאלי הסבר או פירוש, ובו כתוב של מי הוא. ההסבר עוזר להבין, אבל הוא לא חלק מהמקור.

📜 כתוב במקור	🔍 הסבר (ושל מי הוא)
"כָּךְ מִצְוָה לְקַדְּשָׁהּ בִּיצִיאָתָהּ עַל כּוֹס יַיִן, דְּהַיְנוּ בְּהַבְדָּלָה"	ההבדלה היא כמו קידוש, אבל בסוף השבת.
"וּמְבָרְכִים גַּם עַל הַבְּשָׂמִים וְעַל הַנֵּר"	לפי הקיצור יש בהבדלה גם ברכה על בשמים וגם על נר.
"וְגַם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַבְדָּלָה"	כולם במשפחה שומעים את ההבדלה.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: כוס, בשמים, נר הבדלה (להמחשה, בלי להדליק בכיתה אם אין אישור), סידורים, דף העבודה

1. פתיחה: משחק ההבדלים בין שתי תמונות (6 דקות)
2. קריאת הסעיף והשוואה לשיעור הקודם: קידוש לעומת הבדלה (10 דקות)
3. המחשה: כוס, קופסת בשמים ונר הבדלה (כבוי או חשמלי). מסדרים לפי סדר הברכות בסידור (10 דקות)
4. דף העבודה (12 דקות)
5. סיכום היחידה ליד הבריסטול: "איך הופכים יום רגיל ליום קדוש?" (7 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. על מה מבדילים, לפי הקיצור?
2. על מה עוד מברכים בהבדלה?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. במה ההבדלה דומה לקידוש, ובמה היא שונה?
2. מה פירוש "המבדיל בין קודש לחול"?

הערכה (מה דעתי?)

1. מה תרצו לקחת איתכם מהשבת אל השבוע?

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד משלים: "השבת הפכה ליום קדוש כי..." וקוראים כמה תשובות בקול. מוסיפים לבריסטול את נר ההבדלה והבשמים.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. כתבו את ארבעת הדברים שמברכים עליהם בהבדלה.
2. מה ההבדל בין קידוש להבדלה?

💡 הערות למורה

אם רוצים להדליק נר הבדלה בכיתה, מקפידים על כללי הבטיחות של בית הספר. אפשר להסתפק בנר חשמלי ובתמונות.

📝 בדף העבודה

השוואת קידוש והבדלה בטבלה, סידור ברכות לפי הסדר, נכון/לא נכון ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- קיצור שולחן ערוך צו, ג (ספריא)

מחוון: הבדלה: נפרדים מהשבת

1. קידוש: בכניסת השבת · הבדלה: ביציאת השבת · שניהם על כוס יין.
2. בורא פרי הגפן 1 · בורא מיני בשמים 2 · בורא מאורי האש 3 · המבדיל 4. (לפי הסדר שנוהגים בו בסידור.)
3. ✓ · ✓ · ✗ (כתוב "וגם נשים חייבות בהבדלה").
4. תשובה אישית: למשל, בשבת לא עושים מלאכה, יש סעודות, הולכים לבית הכנסת, נחים. לקבל כל שני הבדלים נכונים.
5. שההבדלה היא חלק מאותה מצווה של זכירת השבת: כמו שפותחים את השבת במילים על כוס יין, כך סוגרים אותה. לקבל ניסוח דומה.